

Д 13.20.618 И. Арабаев атындагы КМУнун жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы диссертациялык кеңештин эксперти педагогика илимдеринин доктору, профессор Алимбеков Акматалинин 13.00.01 - Жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы" адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Сооронбаева Каухар Акылбековнанын «Компетенттүүлүк мамиледе магистрдик билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо («Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын мисалында)» деген темадагы диссертациясына

КОРУТУНДУСУ

Эксперт изденүүчү Сооронбаева Каухар Акылбековнанын «Компетенттүүлүк мамиледе магистрдик билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо («Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын мисалында)» деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. **Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.** Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет. Диссертациянын темасы жана проблемасы 13.00.01 - Жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы" адистигинин паспортундагы "Окутуунун теориялары жана концепциялары" аталыштагы 3 пунктундагы инсандын ар түрдүү курагындагы окутуунун теориялары, концепциялары, моделдери, технологиялары, окуу процессин жана инструменттерин окуу-методикалык камсыздоо сыяктуу тармактар менен чектеш.
2. **Диссертациянын темасынын актуалдуулугу**

XXI кылымда «Ар бир адамга билим» урааны, «Ар бир адамга компетенттүүлүк» ураанына айланып бара жаткандыгы анык. Адамдын билгичтик, жөндөмдөрү биринчи планга чыкты. Арийне, педагогика илиминде бул парадигманын алкагында окутуу тарбиялоо ишин заман талабына шайкеш өнүктүрүү боюнча иштиктүү аракеттер жасалып келүүдө. Бул иш обол салттуу окутуу системасынын дурус жана буруш жактарын сын электен өткөрүү менен коштолууда. Парадигмалардын оошуу контекстинде XXI кылымда Европа мамлекеттеринин билим берүү мейкиндигинен ооп келген өтө популярдуу парадигмалардын бири компетенттүүлүккө негизделген окутуу (компетентностный подход) экендиги талашсыз. Үйрөнүүчүнүн өзүнөн талап кылган иш аракет менен бетме бет келгенде жандуу аракетке келүүчү б.а. үйрөнүүчүнүн эртеңки жашоо образынын кепилдиги катары ортого чыккан компетенттүүлүккө негиздеп окутуу модели билим берүү чөйрөсүнүн бардык баскычтарында анын ичинде физика математикалык билим берүү программаларынын алкагында өзгөчө актуалдуу. Теманын үйрөнүү натыйжаларын долбоорлоо проблемасына арналганы ар тараптуу колдоого алууга болот. Анткени, билим берүү программаларынын алкагындагы иш чаралардын (окутуу методдорун, формаларын, каражаттарын тандоо) баары алдын ала долбоорлонгон үйрөнүү натыйжаларынан көз каранды. Мындай багыттагы изилдөөлөр билим берүү программаларын өлчөө баалоого ийкемдүүлүгүн арттырууга өбөлгө түзөт. Ошондуктан Сооронбаева Каухар Акылбековнанын «Компетенттүүлүк мамиледе магистрдик билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо («Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын мисалында)» деген диссертациясын теориялык жана практикалык мааниси бар актуалдуу изилдөө катары баалоого негиз бар.

Диссертация «**Магистрдик билим берүү программаларынын үйрөнүү натыйжаларын компетенттүүлүккө негиздеп долбоорлоо жана баалоо кандай методикалык системалар аркылуу ишке ашат?**» – деген маселени чечүүгө багытталган.

Изилдөөнүн максаты: «Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын окутуу натыйжаларын долбоорлоонун жана баалоонун моделин иштеп чыгуу, теориялык жактан негиздөө жана эксперимент аркылуу текшерүү.

Изилдөөнүн объектиси: жогорку билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо процесси.

Изилдөөнүн предмети: —Физика-математикалык билим берүү магистрдик программасынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо процесси. негиздөө жана эксперимент аркылуу текшерүү.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

Изилдөөнүн милдеттери:

1. Компетенттүүлүк мамилени ишке ашырууда билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларын долбоорлоонун жана баалоонун илим жана практикадагы абалын аныктоо.

2. «Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын окутуу натыйжаларын долбоорлоонун жана баалоонун моделин иштеп чыгуу жана теориялык жактан негиздөө.

3. «Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасындагы дисциплиналардын окуу-методикалык комплекстерин окутуу натыйжаларына багыттап иштеп чыгуу жана окуу процессинде ишке ашыруу.

4. Иштелип чыккан моделдин натыйжалуулугун эксперимент аркылуу текшерүү жана илимий-практикалык сунуштарды иштеп чыгуу.

3. Илимий жыйынтыктар.

Иште педагогика илиминин өнүгүшү үчүн маанилүү төмөндөгүдөй жаңы илимий негизделген теориялык жыйынтыктар алынган:

1. Диссертациянын «Компетенттүүлүк мамиледе билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларын долбоорлоонун жана баалоонун теориялык негиздери» - деп аталган биринчи главасында (14-54 б.б.) изилдөөнүн жалпы теориялык базасы жана теория жана практикадагы абалы талдоого алынган.

2. «Физика-математикалык билим берүү магистрдик программасынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо боюнча изилдөөнүн материалдары жана методдору» аттуу 2 главанын материалдарында «Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын окутуу натыйжаларын долбоорлоонун жана баалоонун модели иштелип чыккан; (56-66 б.б.) проблеманы изилдөөнүн материалы жана методдору аныкталган (66-91).

3. «Окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо боюнча эксперименталдык иштер жана алардын натыйжалуулугу» -деген аталган үчүнчү главада «Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын иштелип чыккан модели ишке киргизүү эксперимент аркылуу текшерүү жолдору жана натыйжалары талдоого алынган. (94-139)

4. Алынган натыйжалардын практикалык мааниси

«Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо багытындагы теориялык жактан негиздели

практика жүзүндө сыноодон өткөрүлгөн илимий–методикалык материалдар, методикалык сунуштар башка багыттар боюнча да негизги билим берүү программаларын иштеп чыгууда, окутуу процессинде жана изденүүчүлөрдүн илимий иштеринде колдонууга болот.

5. Авторефераттын диссертациясынын мазмунуна дал келиши.

Авторефераттын мазмуну негизинен диссертациянын мазмунуна дал келет, бирок диссертациядагы илимий аппараттын жана педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары менен байланышкан мазмундук жана техникалык кемчиликтерди жойгондон кийин кайрадан иштеп чыгууну талап кылат. Авторефераттын кыргыз, орус, англис тилдериндеги резюмелери бири бирине иденттүү.

6. Мүчүлүштүктөр жана алардын үстүндө иштөө боюнча сунуштар.

1. Тема жана киришүү боюнча

1. Диссертациянын аталышында айрым катачылыктарга жол берилген. Теманын аталышындагы категориялар олуттуу карама-каршылыкты жаратат. Орус тилиндеги “компетентностный подход” деген түшүнүк калька жолу менен “Компетенттүлүк мамиледе” деп, ал эми “результаты обучения” деген категория “окутуунун натыйжасы” деп которулуп колдонулуп калганы талаш жаратат. “Компетенттүлүк мамиледе” деген сөз кыргыз тилинде “маанисине шааниси” дал келбей одоно туюлат. Ал эми “окутуунун натыйжасы” терең үнүлүп сереп салсак программанын натыйжасы эмес, мугалимдин, билим берүү мекемесинин натыйжасы. **Окутуу студенттин эмес, окутуучунун ишмердүүлүгү.** Диссертациянын жана авторефераттын текстиндеги аныктамаларда тастыкталгандай “...окутуунун натыйжалары– окуу ишмердигинин натыйжасында студент эмнени биле алат же жасай ала турган абалда экендигин” аныктоочу дескрипторлордун тутуму. Ошондуктан аталган терминдин дүйнөлүк аталыштарына (*Öğrenme çıktıları: түркчө; Learning outcomes: анг.; Оку натыйжелери: казак*) шайкеш келтирип студенттин “**үйрөнүү натыйжалары**” эң эле жок дегенде “**окуу натыйжалары**” деп атоо зарыл деп эсептейбиз. Аталган жана башка кемчиликтерди жоюунун негизинде диссертациянын темасы “**Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын үйрөнүү натыйжаларын долбоорлоо жана баалоонун педагогикалык негиздери**” -деп аталса туура болмок.

2. Диссертациянын главалары, параграфтарынын мазмундагы аталыштары менен ички рубрикациялардагы аталыштарында кээ бир айрымачылыктар бар.

3. Карама-каршылыктардын айрым пункттары жана проблема изилдөө предметине дал келбей калган. Айрым пункттарында өзүнчө караганда кайсы программа тууралуу сөз болуп жатканы белгисиз.

4. Илимий аппараттын аталыштарын жаңы талаптарга шайкеш келтирүү керек. (М: *Алынган натыйжалардын илимий жаңылыгы. Эң акыркы жакталган авторефератты караңыз.*)

5. Үчүнчү милдеттин мазмуну моделдин курамындагы маселелер болгондуктан экинчи милдет менен интеграциялоо зарыл.

6. Изилдөөнүн этаптары киришүүдө берилбейт.

Биринчи глава боюнча боюнча.

1.1. Теориялык маселелерге арналган параграфтын аталышында процессуалдык аспектке таандык “методикалык негиздери” -деген сөздөрдүн колдонулушу орунсуз. (14 б)

- 1.2. Изилдөөнүн бир катар базалык түшүктөрү ыраатуу жана ар тараптуу ачылып көрсөтүлгөн. Темага тике жана кыйыр тиешелүү бир катар адабияттарга обзор берилген. Изилдөөнүн өзөгүндө компетенттүүлүккө негизделген парадигма тургандыктан «Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын жалпы кесиптик, кесиптик педагогикалык, илимий -изилдөөчүлүк, методикалык, башкаруучулук, долбоорлоо, социалдык-маданий ж.б. компетенциялары тууралуу илимий теориялык негиздемелери илимий сын-сыдыргыдан өткөрүлүп талдоого алынса жакшы болмок. Ошондой эле сөз педагогикалык кадрларды программасы жөнүндө болуп жатса да педагогикалык компетенттүүлүктөр маселеси өзөктүү идея катары алдыңкы планда талдоого алынган эмес.
- 1.3. Изилдөөдө “окутуунун натыйжалары” түшүнүгүнө байланыштуу түрдүү авторлордун, илимий педагогикалык коомдордун аныктамалары берилген, бирок алардын дурус жана чектелүү жактарын салыштырып талдап өз алдынча аныктама берүү зарыл.

Экинчи глава боюнча боюнча.

1. Параграфтар иретсиз жайгаштырылган. УАКтын инструкциясы боюнча “изилдөөнүн материалдары жана методдору” бөлүмү биринчи параграфта болушу керек. Ошону менен бирдикте ал параграф “Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын үйрөнүү натыйжаларын долбоорлоо жана баалоону изилдөөнүн материалдары жана методдору” - деп аталышы зарыл.
2. Изилдөөнүн объекти өтө эле жалпы. Магистрдик билим берүү программаларынын окутуудан күтүлүүчү натыйжаларын долбоорлоо жана баалоонун педагогикалык негиздери деп таризделсе туура болмок.
3. Моделдештирүү бөлүмү өтө эле жалпы тезистик формада жазылып калган. Модель коргоого коюлуучу борбордук маселе болгонуна карабастан аны ачыктоого 10 бет гана арналган. (56-66) Аталган моделде аны жүзөгө ашыруунун б.а. прграмма боюнча окутуу ишин жүргүзүүнүн таасирдүү технологиялары тууралуу маалыматтар жетишсиз. Моделдин компоненттерин толуктоо зарыл. Моделде 3.9- таблицадагы НББПнын ОНдорунун сапатын баалоо критерийлери киргизилсе жакшы болмок.
4. Моделдин структурасына адаптациялана турган айрым материалдар методдор бөлүмүндө (74-88) орун алып калган.

Үчүнчү глава боюнча боюнча.

1. Билим берүү программасы бул окуу методикалык текст болгондуктан анын сапаттык критерийлерин анкета жана интервью аркылуу баалоо суроо жаратат. Экинчиден, баалоо ишин ким жүргүздү же программаны түзүүчүлөр өздөрүнүн продукцияларын өздөрү баалашкандай таасир калтырат. Илимпоз методистерден турган эксперттик топ тарабынан бааланса ишеним жаратмак.
2. Авторефераттын 16 бетиндеги ОНдордун эффективдүүлүк критерийи боюнча бүтүрүүчүлөрдүн жетишкендиктеринин анализин айрым аспектилерин кайра карап чыгуу зарыл. М. «Жылдын мугалими болуу» деген натыйжалар акредитациялык отчеттун материалдарын эске салып илимий милдеттердин логикасына тике байланышпай турат. Изилдөөнүн логикалык терминологиялык чектеринен чыкпоо керек.
3. Билим берүү программаларынын окуу натыйжаларынын көрсөткүчтөрүнө ылайык магистратура студенттеринин жетишкендиктери үч деңгээлде каралган. Бирок, алардын критериялык көрсөткүчтөрү аныкталган эмес. Ансыз өлчөө, баалоо иштери изилдөө натыйжасы катары так жана конкреттүү болбой калат.

4. Диссертация жана авторефератта ар бир глава жана параграфтардын соңунда кыскача автордук ой тыянактар болушу зарыл. Анткени илимий эмгектерде ар бир параграф да бүтүндүн өз алдынча бөлүгү катары автономдуу мүнөзгө ээ болот.

Корутунду боюнча

Корутундуну корутунду жазуунун эреже жоболоруна негиздеп кайрадан иштеп чыгуу зарыл.

Илимий жыйынтыктар **үчөө болгон соң корутунду да үч пункттан турушу абзел.** Бул компонент тикеден тике коюлган милдеттердин чечилиши тууралуу **жыйынтыктоочу ой, конкретүү натыйжалар, жаңы илимий билим катары** автордук позицияга негизделип башка стилде жазылышы шарт.

Практикалык сунуштарда айрым жалпы жагдайлар бар. Практикалык сунуштарды изилдөөнүн натыйжалары менен тике байланыштырып, интеграциялоо зарыл.

7. Сунуштар: Жогоруда белгилеген кемчиликтерди олуттуу деп эсептейм жана тийиштүү оңдоолорду жана түзөтүүлөрдү киргизүү зарылдыгын белгилейм.

Диссертациянын темасын “Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын үйрөнүү натыйжаларын долбоорлоо жана баалоонун педагогикалык негиздери”-деп тариздөөнү сунуштайм.

8. Кабыл алуу боюнча рекомендация. Диссертация корутундуда көрсөтүлгөн мүчүлүштүктөр белгиленип оңдоо жагы авторго милдеттендирилүү менен кабыл алынсын.

9. Бүтүм. Сооронбаева Каухар Акылбековнанын «Компетенттүүлүк мамиледе магистрдик билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо («Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын мисалында)» аттуу темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык изилдөөсүн өз алдынча аткарылган илимий-квалификациялык иш катары эсептөөгө жарайт. Бирок, диссертацияда бир катар олуттуу кемчиликтер орун алгандыгына байланыштуу оңдоолорго жана түзөтүүлөргө муктаж.

10. Диссертациялык кеңештин эксперти сунуш кылган документтерди карап чыгып И. Арабаев атындагы КМУга жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.23.662 диссертациялык кеңешине 13.00.01 - "Жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы" адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Сооронбаева Каухар Акылбековнанын «Компетенттүүлүк мамиледе магистрдик билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо жана баалоо («Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын мисалында)» деген темадагы диссертациясы корутундуда көрсөтүлгөн мүчүлүштүктөр белгиленип оңдоо жагы авторго милдеттендирилүү менен алдын ала коргоого сунуш кылынат.

Кыргыз-Түрк “Манас” университетинин педагогика кафедрасынын профессору,
педагогика илиминин доктору **Алимбеков А.**

Эксперт А. Алимбековдун көз тапкан тасмактайм
Окуу катма Абдыкапарова А.О. 4.10.2024-ж.